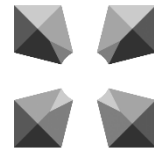

DEMOCRACY
JUSTICE
REFORMS

ХАРКІВСЬКИЙ
АНТИКОРУПЦІЙНИЙ
ЦЕНТР

Принцип

Аналіз ризиків законопроекту № 7033-д щодо обмеження доступу до судових рішень у ЄДРСР

В Україні тривалий час існує [проблема](#) зі своєчасною публікацією і доступом до рішень в Єдиному державному реєстрі судових рішень (ЄДРСР), який створили у 2006 році для забезпечення прозорості українського судочинства і адаптації українського законодавства до європейського. Ситуація значно погіршилась із повномасштабним вторгненням РФ і впровадженням воєнного стану: у 2022 році уряд [повністю закрит](#) реєстр. У 2023 році роботу ЄДРСР відновили, але ДСА незаконно вилучила з нього понад [мільйон](#) судових рішень для «знеособлення даних». За скаргою правозахисників омбудсман відкрив провадження. Проте, це не дало результатів, оскільки частина судових рішень досі приховується ДСА попри запевнення у відновленні повного й відкритого доступу.

13.01.2023 року народні депутати зареєстрували законопроект [7033-д](#), яким запропонували суттєво обмежити відкритий доступ до рішень у ЄДРСР: дозволити суддям довільно вилучати будь-яку інформацію з рішень, автоматично прибирати інформацію про найменування і адреси публічних установ, підприємств, організацій, а також закрити доступ до рішень у суспільно важливих категоріях справ. Громадські і правозахисні організації двічі публічно закликали парламентарів відхилити небезпечний законопроект навесні [2023](#), а також [2024](#) року. Утім, попри критику громадськості, 23.05.2024 року парламент ухвалив законопроект у першому читанні. Подальше ухвалення цього законопроекту стане наступним кроком у приховуванні рішень влади від суспільства.

Важливо зазначити, що ЄДРСР — одне з найважливіших досягнень української демократії з часів відновлення незалежності України. Обмеження доступу до судових рішень відкине українське суспільство у демократичному поступі на десятки років назад — до рівня Росії та Білорусі; воно становитиме небезпеку для подальшої євроінтеграції.

1. Суттєве розширення переліку відомостей, що не можуть бути розголошені в текстах судових рішень, є необґрунтованим і суперечить цінностям демократичного суспільства

Законопроектом 7033-д пропонується доповнити статтю 7 Закону України «Про доступ до судових рішень» пунктами 6–10, відповідно до яких у текстах судових рішень, що відкриті для загального доступу, не можуть бути розголошені такі відомості:

«6) найменування органів військового управління, з'єднань та військових частин;

7) адреси місць розташування (фактична адреса місцезнаходження, юридична адреса) та найменування вищих навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти, що перебувають у сфері управління Міністерства оборони України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України;

8) адреси місць розташування (фактична адреса місцезнаходження, юридична адреса) та найменування суб'єктів, які входять до складу Державного концерну "Укроборонпром";

9) адреси місць розташування (фактична адреса місцезнаходження, юридична адреса) та найменування об'єктів критичної інфраструктури;

10) адреси місць розташування (фактична адреса місцезнаходження, юридична адреса) та найменування об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави».

На обґрунтування приховування адрес і найменувань органів влади у пояснювальній записці до законопроекту [вказано](#): «Заборона на оприлюднення відомостей у текстах судових рішень, відкритих для загального доступу, не поширюється на оприлюднення відомостей щодо найменування військових частин, суб'єктів, які входять до складу оборонно-промислового комплексу України, стратегічних підприємств, критичної інфраструктури тощо. Розголошення відповідної інформації не є обов'язковою підставою для проведення закритого судового засідання, на неї також не поширюється режим обмеженого доступу».

1.1. [Перелік](#) об'єктів критичної інфраструктури не є сталим і постійно змінюється

Лише під час повномасштабного вторгнення Росії цей перелік розширювався чотири рази — і, ймовірно, це відбуватиметься й далі. До секторів критичної інфраструктури, зокрема, віднесені: органи, які здійснюють пенсійне забезпечення, соціальне страхування і соціальні послуги; засоби масової інформації; органи державної влади та органи місцевого самоврядування; об'єкти, що займаються підготовкою та проведенням виборів та референдумів; об'єкти, які здійснюють охорону навколишнього природного середовища.

Також до цього переліку належать органи правосуддя. Тому в разі ухвалення законопроекту в судових рішеннях приховуватиметься назва й адреса суду. Це прямо порушує вимоги п. 1 ч. 1 ст. 372, п. 2 ч. 2 ст. 374 Кримінального процесуального кодексу України (далі — КПК) і аналогічні норми інших процесуальних кодексів України щодо зазначення назви й складу суду у вступній частині ухвал і вироків.

Також, на думку авторів законопроекту, необхідно вилучати з ЄДРСР інформацію про адреси органів соціального захисту населення, пенсійного фонду, ЦНАПів та інших органів, які добре відомі населенню і місцезнаходження яких майже не змінюється.

1.2. Адреси відповідних об'єктів, органів і закладів загальнодоступні на їхніх власних сайтах чи в інтернеті

Уряд має інструмент захисту інформації за допомогою віднесення певних видів даних до інформації обмеженим доступом, зокрема через включення їх до [Зводу](#) відомостей, що становлять державну таємницю.

Утім, навіть включення адрес до «Зводу відомостей» навряд чи допоможе. Навіть якщо припустити, що важливі підприємства й установи приберуть цю інформацію зі своїх сайтів, вона все одно залишиться доступною для перегляду за допомогою ресурсів [web.archive.org](#), [archive.fo](#) тощо. Це ставить під сумнів доцільність приховування цієї інформації у судових рішеннях.

1.3. Приховування найменувань цих органів унеможливить моніторинг і аналіз судових рішень у всіх справах, де громадяни судяться з урядом

Наприклад, наразі справи, де стороною виступає Міноборони, можна [знайти](#) за ключовими словами. Часто ці справи стосуються соціальних виплат. Скажімо, у справі [№ 120/13997/21-а](#), яку в березні 2024 року розглядав Верховний Суд, жінка в інтересах неповнолітніх дітей звернулася до суду з позовом до Міноборони, в якому просила: визнати протиправним і скасувати пункт протоколу засідання комісії Міністерства оборони з розгляду питань, пов'язаних із призначенням і виплатою одноразової грошової допомоги; зобов'язати Міноборони призначити й виплатити дітям одноразову грошову допомогу тощо.

Верховний Суд переглянув справу № 440/3321/23 за позовом [матері загиблого поліцейського](#) до Головного управління Національної поліції про визнання протиправним і скасування висновку про відмову жінці у призначенні одноразової грошової допомоги в разі загибелі поліцейського під час дії воєнного стану.

Отже, такі категорії справ не становлять жодної небезпеки національній безпеці, проте важливі для аналізу судової практики, зокрема у сфері захисту прав людини.

1.4. Потреба приховувати дані щодо адрес і найменувань підприємств, установ, організацій сумнівна з погляду ретроспективи подій

Автори законопроекту пропонують приховувати інформацію щодо подій, які вже сталися і про які стало відомо, зокрема ворогу.

Наприклад, в [ухвалі](#) від 20.01.2023 року йдеться про події жовтня 2022 року. У рішенні приховані координати, але вказана адреса розташування бази «Дніпро-1» (м. Дніпро, вул. Ляшко-Попеля, 14). Ухвала опублікована 03.02.2023 року. Отже, між злочином та інформацією, опублікованою в ЄДРСР, минув рік і три місяці. В [ухвалі](#) від 16.03.2023 року в справі № 204/3647/23 йдеться про події жовтня 2022 року. Зокрема, в ухвалі зазначені координати, які надалі засуджений передавав російським військовим. Ухвала опублікована 24.03.2023 року. Отже, між злочином і потраплянням даних до ЄДРСР минуло півтора року.

Враховуючи, що слідством встановлене передавання даних про об'єкти ворогу, а також тривалий строк оприлюднення такої інформації в ЄДРСР — приховування такої інформації в реєстрі позбавлене сенсу. Тепер вона не становить жодної загрози.

Крім того, ця інформація була озвучена у відкритому судовому засіданні, а отже, її можуть вільно поширювати медіа і необмежене коло осіб, тож розголошення вже не може спричинити шкоди (детальніше про це у пункті 3).

1.5. Законопроект пропонує вилучити зазначену інформацію з ЄДРСР, і він діятиме не лише під час воєнного стану, а й у мирний час

[ГНЕУ у висновку вказує](#), що ця норма діятиме не тільки під час воєнного стану, а й у мирний час, хоча закон спрямований на обмеження інформації під час воєнного стану. Тому доцільність вилучення у текстах рішень загальновідомої інформації у мирний час має бути обґрунтована, що наразі не зроблено.

1.6. ДСА незаконно вилучає з ЄДРСР судові рішення, а ухвалення законопроекту ще більше погіршить ситуацію з публічним доступом

Ухвалення законопроекту вимагатиме від володільця реєстру (ДСА) постійного моніторингу переліку об'єктів критичної інфраструктури, визначення потенційно загрозової інформації і вилучення її з текстів судових рішень, а отже, використання значних ресурсів. З 2022 року до [27.03.2023](#) року ДСА вже заявляли про «знеособлення даних». Окрім того, що воно було незаконним, для знеособлення ДСА повністю вилучило судові рішення з ЄДРСР, про що [заявляли](#) громадські організації у грудні 2022 року. Проте, ДСА так і не вдалося зробити це повністю, оскільки ці назви досі трапляються в судових рішеннях.

Правозахисники зверталися зі [скаргою](#) до омбудсману. Утім, де-факто ДСА продовжує вилучати цілі [пласти](#) судових рішень з ЄДРСР без жодних правових підстав, посиляючись на «запобігання загрози життю та здоров'ю суддів та учасників судового процесу». Омбудсман, попри функцію забезпечення доступу до публічної інформації, [не може вплинути](#) на ДСА і забезпечити повний доступ до судових рішень.

Отже, навіть попри відсутність правових підстав, ДСА і далі фактично обмежує доступ до рішень в ЄДРСР і порушує Закон України «Про доступ до судових рішень». Ухвалення законопроекту 7033-д лише погіршить ситуацію з публічним доступом до судових рішень і легалізує дії ДСА.

2. Пропозиція закрити на час дії воєнного стану і на рік після його закінчення доступ до судових рішень у справах, які становлять особливий суспільний інтерес (зокрема, про злочини проти основ національної безпеки, охорону держтаємниці, щодо недоторканості держкордонів, призову й мобілізації, а також порядку несення військової служби), є непропорційною і не відповідає запиту суспільства

Проектом Закону пропонується закрити доступ до всього рішення, а не до окремої інформації з тексту рішення, яка потенційно може зашкодити національній безпеці. У пояснювальній записці до законопроекту [зазначено](#): *«У таких судових рішеннях здебільшого залишається відкритою інформація про посаду та місце роботи особи, що підозрюється чи обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення, а також обставини вчинення кримінального правопорушення, що потенційно може становити загрозу національній безпеці України»*. Утім, автори законопроекту не наводять жодного аргументу на обґрунтування свого твердження.

Така пропозиція є непропорційним обмеженням у доступі до судових рішень, крім того, таке обмеження недоцільне в умовах збройної агресії Росії проти України, яка триває з 2014 року. Важливо говорити про те, що забезпечення доступу до судових рішень у ЄДРСР має на меті підвищити рівень прозорості судової влади, збільшити довіру суспільства до судів. Очевидно, що закриття цілих груп судових документів, зокрема, вироків, у справах про посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110), державну зраду (ст. 111), колабораційну діяльність (ст. 111-1), пособництво державі-агресору (ст. 111-2), незаконне перетинання державного кордону України (ст. 332-2), опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків (ст. 404), перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень (ст. 426-1) та інші, перелік яких доволі довгий, у період збройної агресії, що триває проти України, не тільки не сприятиме прозорості діяльності суду, а й відверто **зашкодить відновленню довіри до судової гілки влади**, яка з року в рік залишається [невисокою](#).

У разі ухвалення законопроекту держава суттєво обмежить українців у можливості вільно отримувати інформацію, яка становить значний суспільний інтерес, зокрема про рішення, докази у справах, а також про осіб, обвинувачених і засуджених за вчинення цих злочинів. Тож приховування рішень **підвищить рівень напруги в українському суспільстві** і може спричинити протистояння з урядом.

2.1. Важливість відкритого доступу до рішень у ЄДРСР

Справи проти національної безпеки

Закриття інформації щодо цієї категорії справ **сприятиме тому, що особи, які вчинили злочини проти основ національної безпеки України, уникатимуть справедливого покарання**. Можливість громадського моніторингу цих справ і суспільний розголос є запобіжниками від вочевидь несправедливих рішень судів і бездіяльності сторони обвинувачення. Наприклад, коригувальниця російських обстрілів Харкова Дар'я Кригіна могла уникнути покарання і втекти від правосуддя, якби не моніторинг рішень в ЄДРСР Харківським антикорупційним центром. У січні 2023 року суд надав можливість Кригіній внести незначну заставу і вийти на свободу, попри те, що вона народилася і мала постійні зв'язки із родиною на нині тимчасово окупованій території Луганської області та могла покинути територію України. Однак після [публікації](#), зробленої завдяки опублікованій в ЄДРСР ухвалі суду, прокуратура оскаржила це рішення, Кригіну знову взяли під варту і далі у вересні 2023 року визнали винуватою у злочині й призначили покарання — 11 років позбавлення волі.

Крім того, **потребує вивчення практика судів** у справах щодо колабораційної діяльності, що стане неможливим у разі ухвалення законопроекту і вилучення цієї категорії справ з ЄДРСР. Актуальність аналізу практики підтверджується наявністю у парламенті 13 законопроектів щодо внесення змін до законодавства про колабораційну діяльність.

Відстежування практики необхідне для подальшого напрацювання чітких формулювань і розмежування між різними складами злочинів, а також для гармонізації законодавства про колабораціонізм з нормами міжнародного гуманітарного права. Через брак ресурсів у органів публічної влади такі аналітичні дослідження часто проводять експерти громадських і правозахисних організацій, вони ж надають рекомендації.

Для виявлення системних проблем і напрацювання рекомендацій Центр прав людини ZMINA [проаналізував](#) у ЄДРСР 691 вирок за різними частинами статті 111-1 КК України і сім вироків за статтею 111-2 КК України, а також ухвали щодо обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою в щонайменше 30 кримінальних провадженнях за статтями 111-1 та 111-2 КК України.

Аналіз рішень ЄДРСР Центром прав людини ZMINA дозволив виявити такі проблеми:

- розмежування дій, які можуть підпадати під два склади злочинів — колабораційну діяльність або пособництво державі-агресору (статті 111-1 та 111-2 КК України);
- неспівмірність злочину та покарання, зокрема в межах статті 111-1 КК України, а також неодноманітне застосування санкцій щодо одних і тих самих діянь;

- відсутність пріоритетизації справ правоохоронцями в межах статті 111-1 КК України, що зумовлює витрачання ресурсів слідства на менш небезпечні дії (проступки), на відміну від небезпечніших — злочинів;
- обвинувальний ухил у розгляді цієї категорії справ спричиняє відсутність змагальності сторін, низький поріг доказування та врахування недостатніх доказів обвинувачення, безальтернативне застосування тримання під вартою, врахування документів окупаційних органів влади, що суперечить державній політиці їх невизнання.

Отже, законодавство у сфері покарання за колабораціонізм і практика судів залишаються невизначеними, що порушує принцип верховенства права. Також це позбавляє людей на окупованих територіях розуміння: які їх дії є кримінально караними і яку відповідальність вони можуть за них понести, а отже — не виконує завдання кримінальної превенції (детальніше у п. 2.3). Закриття доступу до цих рішень у ЄДРСР **унеможливить аналіз практики** профільними громадськими і правозахисними організаціями, що суттєво обмежить спроможності органів публічної влади вносити обґрунтовані й ефективні зміни до законодавства і врегулювати поточні проблеми.

Справи державної зради

Окремої уваги вимагає пропозиція закрити доступ до судових рішень за державну зраду (ст. 111 КК України), що несе загрозу щонайменше з двох причин.

По-перше, від українського суспільства, яке витрачає всі свої сили на війну, приховують усі рішення судів, які за допомогою ст. 69 КК України призначають **покарання менше мінімального** за санкцію ст. 111 КК України. Наприклад, [вироком](#) Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 22 червня 2023 року в справі 686/10904/23 [блогера](#) Олексія Куракіна визнано винним у державній зраді. Проте, покарання за ч. 1 ст.111 ККУ було зменшено судом з 12 до 5 років позбавлення волі. [Ухвалою](#) Хмельницького апеляційного суду від 25 жовтня 2023 року вирок залишено без змін.

Слід зазначити, що деякі такі вироки судів першої інстанції виправляли апеляційні суди (зокрема через суспільний резонанс від сумнівних рішень першої інстанції). Утім, викликає сумнів продовження такої практики апеляційними судами, шойно громадськість втратить доступ до цієї категорії справ в ЄДРСР і можливість моніторити рішення.

По-друге, поширена практика **довільної кваліфікації та перекваліфікації злочинів** у сфері проти основ національної безпеки України. Найчастіше кваліфікацію злочину зі ст. 111 КК України «Державна зрада» (санкція — позбавлення волі від дванадцяти до п'ятнадцяти років або довічне позбавлення волі) органи досудового слідства змінюють на ст. 110 КК України «Умисні дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України» (санкція — позбавлення волі від трьох до десяти років).

Наприклад, 18 жовтня 2023 року Жовтневий районний суд міста Дніпро у справі 204/2645/22 [засудив](#) до трьох років позбавлення волі без конфіскації майна особу, яка відправила в Росію розстрільні списки своїх колишніх колег із КП «Дніпроводоканал» на понад 100 людей. Щодо 44 осіб зі списку засуджений вказував, що вони «подлежат

устраненню». Такий м'який вирок був ухвалений тільки тому, що «постановою від 09.05.2022 змінено правову кваліфікацію кримінального правопорушення з ч. 1 ст. 111 КК України на ч. 1 ст. 110 КК України».

В іншій справі 953/3178/22 правоохоронці 28 лютого 2022 року затримали голову міста Південне Харківської області Олександра Брюханова. 4 березня 2022 року йому оголосили підозру за ч. 1 ст. 111 КК України «Державна зрада», що відображено в [ухвалі](#) Київського районного суду міста Харкова від 27 травня 2022 року. Однак через два тижні, 11 червня 2022 року, прокурор відділу Харківської обласної прокуратури укладал з Брюхановим угоду про визнання винуватості, в якій його дії перекваліфіковано на ч. 2 ст. 110 КК України. 20 червня 2022 року Київський районний суд Харкова виносить [вирок](#) у справі 953/3514/22, в якому затверджує угоду з прокуратурою і призначає Брюханову покарання — п'ять років позбавлення волі, зі звільненням від покарання з іспитивним терміном у два роки. Попри оголошення обвинувального вироку голова міста повернувся до виконання своїх обов'язків. Проте дії голови міста і аж такий м'який вирок викликали величезний суспільний резонанс. Внаслідок цього 25 липня 2022 року Олександр Брюханов достроково склав повноваження голови Південної міської ради Харківської області.

Ухвалення законопроекту в цій редакції закряє від громадськості всі рішення у цій сфері і може зробити таку загрозливу практику судів сталою і розповсюдженою.

Справи у сфері протидії корупції

Прикладом є суспільно резонансна тема щодо вартості будівельних матеріалів фортифікаційних споруд у Харківській області. Журналісти-розслідувачі змогли проінформувати про це суспільство зокрема тому, що слідство оперативно зареєструвало кримінальні провадження та розпочаті слідчі дії, ухвали за якими були доступні в ЄДРСР.

Зокрема слідчі Управління СБУ у Харківській області зареєстрували кримінальне провадження щодо створення протиправного механізму із завищення фактичної вартості деревини, яка постачається для будівництва фортифікаційних споруд у Харківській області. Однак, щойно цю інформацію опублікували журналісти, із судового реєстру в ручному режимі незаконно [видалили всі ухвали](#) за справою 953/3684/24, хоча частину їх вдалося [зберегти](#).

Оскільки досудове розслідування у цьому провадженні слідство розпочало за ч. 1 ст. 114-1 КК України, то внаслідок ухвалення цього законопроекту всі ухвали за аналогічними справами стануть закритими від громадськості. Отже, громадяни вже не будуть проінформовані про те, чи вживають органи правопорядку всіх можливих дій для припинення кримінального правопорушення, належного досудового розслідування та покарання винних.

Справи про злочини проти порядку несення військової служби

Окремо варто зупинитися на ризиках обмеження доступу до судових документів у справах про злочини проти порядку несення військової служби (Розділ XIX КК України). З початком повномасштабного вторгнення Розділ XIX КК України кілька разів зазнав змін, наприклад, у частині посилення відповідальності військовослужбовців. Зокрема, правозахисники виступали з гострою [критикою](#) таких положень через загрози порушень прав військовослужбовців.

Скажімо, від 24.02.2024 року суди першої інстанції винесли такі [судові рішення](#).

- **Стаття 402.** Непокора: вироків — 556.

- **Стаття 405.** Погроза або насильство щодо начальника: вироків — 77.

- **Стаття 407.** Самовільне залишення військової частини або місця служби: вироків — 2274.

- **Стаття 408.** Дезертирство: вироків — 199.

- **Стаття 410.** Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем: вироків — 24.

- **Стаття 425.** Недбале ставлення до військової служби: вироків — 9.

Застосовуючи оновлені положення кримінального закону, Верховний Суд колегією суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у справі [№ 726/78/23](#) постановив, що військовослужбовець заслуговує на позбавлення волі без можливості звільнення з випробуванням, щоб інші військовослужбовці не подумали, що вони можуть ігнорувати накази командирів.

Обмеження загального доступу до таких рішень законопроектом 7033-д фактично позбавляє громадськість та юридичну спільноту можливості аналізувати, оцінювати рішення судів і правоохоронців, систематизувати підхід судової влади до вирішення таких справ, прогнозувати її практику. Водночас такий аналіз є критично важливим для вдосконалення законодавства і закладення стандартів правосуддя у цій категорії справ. На десятому році війни в Україні [досі відсутня](#) повноцінна система військової юстиції, покликана забезпечувати правопорядок і дисципліну у силах безпеки та оборони, а також захищати права військовослужбовців і військовослужбовиць. Правозахисна практика показує, що в умовах бойових дій військовослужбовці є однією з найвразливіших категорій населення. Кримінальне законодавство недостатньо чітке у формулюванні караних діянь щодо злочинів проти військової служби, проте санкції за такі порушення визначені і є значними. Військові повинні мати права та свободи, гарантовані стандартами міжнародного права і Конституцією України, включно з чіткими та прозорими принципами судочинства задля забезпечення правосуддя у справах про військові кримінальні правопорушення.

Приховування судових рішень також унеможливить комунікацію із суспільством про справи щодо порушення несення військової служби, що негативно вплине на військову дисципліну та правопорядок в збройних силах.

2.2. Шкідливість ухвалення законопроекту для суспільства і держави

Шкода для організацій громадянського суспільства та органів публічної влади

Організації громадянського суспільства (ОГС) виконують не лише функцію “watchdog” стосовно органів публічної влади щодо дотримання ними законодавства, верховенства права і прав людини, але часто стають незамінними партнерами уряду у виконанні ним своїх функцій, надаючи експертну, майнову й інші види допомоги. Ухвалення цього законопроекту призведе до поглиблення недовіри між громадянським суспільством і

урядом, суттєво знизить можливості допомоги ОГС уряду, а отже, знизить спроможність органів публічної влади виконувати свої функції, а також дотримуватися зобов'язань, зокрема у сфері євроінтеграції.

Шкода для адвокатської діяльності, юридичної науки й захисту прав людини

У 2021 році Національна асоціація адвокатів України вже [зверталася](#) до Вищої ради правосуддя щодо проблеми незаконного приховання ДСА рішень в ЄДРСР. ВРП внесла зміни до [Порядку](#) ведення ЄДРСР, згідно з якими не допускається обмеження або відтермінування загального доступу до електронних ресурсів Реєстру з інших підстав, ніж це визначено законами України «Про доступ до судових рішень», «Про державну таємницю» і самим Порядком. Утім, ці нормативні зміни де-факто не змінили практики ДСА приховувати рішення в ЄДРСР.

Також адвокати [говорять](#) про шкідливість приховування судових рішень з ЄДРСР не лише для їхньої професійної діяльності, а й для захисту прав підзахисних:

«За відсутності в ЄДРСР рішень суду, якими вирішено певні питання про права, свободи, інтереси чи обов'язки особи, неможливо належним чином захищати права й законні інтереси клієнта. Іноді адвокати стикаються з відвертим перешкодженням із боку державних органів в отриманні інформації: подані ними відповідно до чинного законодавства запити, по суті, ігноруються, а відповіді на них є лише відписками».

Також **науковці** традиційно використовують ЄДРСР у своїй роботі. Електронні каталоги містять десятки нових досліджень на тему військових злочинів, колабораційної діяльності, злочинів про національної безпеки тощо, які або окремо досліджують практику судів, або включають у свою методологію аналіз судових рішень. Закриття цих рішень у ЄДРСР унеможливить подальші дослідження у цій сфері і стане ударом для української юридичної науки.

Приховування цих категорій рішень також унеможливить роботу **Верховного Суду** з огляду практики, зокрема у справах, пов'язаних з [війною](#), оскільки згадані в огляді рішення будуть недоступними для перегляду й аналізу читачами.

Шкода для якісного проведення кваліфікаційного оцінювання суддів

Аналіз ЄДРСР є важливою частиною роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів (ВККС), а також [Громадської ради доброчесності](#) (ГРД), яка відповідно до ст. 87 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» сприяє ВККС у встановленні відповідності судді (кандидата на посаду судді) критеріям професійної етики та доброчесності для цілей кваліфікаційного оцінювання. ГРД аналізує рішення суддів у ЄДРСР у всіх категоріях справ протягом їх кар'єри, а також участь суддів і кандидатів у судді як сторони у справах. Оскільки ГРД не є органом державної влади і не має вільного доступу до державних реєстрів, закриття частини рішень в ЄДРСР унеможливить якісний аналіз суддів і кандидатів, що може призвести до призначення судьями недоброчесних осіб.

2.3. Невиконання завдання кримінального закону

Обмеження інформації про судові рішення також перешкодить виконанню одного з основних завдань кримінального законодавства, закріпленого у статті 1 Кримінального кодексу України — кримінально-правової **превенції**. Завдання запобігати вчиненню нових злочинів виконується зокрема через поширення державою інформації про

злочин, правосуддя і рішення суду. Тому гласність процесу, оголошення вироку, розміщення інформації про нього є важливим елементом для усвідомлення невідворотності покарання на прикладі вже засуджених і покараних, щоб запобігати новим злочинам.

3. Надання суддям права довільно вилучати з ЄДРСР будь-яку інформацію з рішень у справах, розглянутих у відкритому засіданні, суперечить загальному принципу гласності судового процесу, несе корупційні ризики та загрози для прав людини

В Україні, на відміну від Білорусі, Росії й інших недемократичних країн, відвідувати відкриті судові засідання, а також вільно поширювати отриману під час цих засідань інформацію дозволяється будь-кому, зокрема, представникам медіа. Це дозволяє суспільству знати про те, як відправляється правосуддя в Україні, чи дотримуються його базові гарантії. Це є захистом від звинувачень у корупції під час здійснення правосуддя, а також у несправедливому розгляді справ. Натомість автори проєкту пропонують надати суду право на власний розсуд визначати, яка інформація може бути оприлюднена в ЄДРСР, а яка — ні.

3.1. Українське законодавство вже містить механізм захисту охоронюваної законом інформації

Стаття 27 КПК України передбачає право слідчого судді, суду ухвалити рішення вести провадження у закритому судовому засіданні впродовж усього судового провадження або його окремої частини. Зокрема у разі, якщо провадження у відкритому судовому засіданні може призвести до розголошення таємниці, що охороняється законом, до необхідності гарантувати безпеку осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні. Аналогічні норми містяться у Цивільному процесуальному і Господарському процесуальному кодексах (статті 7, 8), Кодексі адміністративного судочинства України (статті 10, 11). У разі закриття судового засідання або його окремої частини суд повинен *постановити ухвалу і обґрунтувати необхідність такого обмеження інформації*.

Закриття засідання чи його частини має наслідки під час опублікування судового рішення в ЄДРСР. Стаття 7 Закону України «Про доступ до судових рішень» вказує, що у текстах судових рішень, відкритих для загального доступу, не можна розголошувати інформацію з закритого судового засідання.

Отже, законопроект пропонується створити паралельний механізм обмеження доступу до інформації в ЄДРСР, який дозволяє судам вилучати будь-яку інформацію, навіть загальновідому, яка не потребує захисту відповідно до законодавства.

3.2. Законопроект надає судам необґрунтовану і фактично необмежену дискрецію під час ухвалення рішення, яка інформація буде чи не буде в ЄДРСР

На відміну від наявної процедури закритого судового засідання, де суд може закрити засідання лише щодо чітко визначеної законодавством інформації з обмеженим доступом, а також має постановити обґрунтовану ухвалу про це, — зазначений законопроект дозволяє обмежувати будь-яку інформацію на розсуд суду.

Законопроект не встановлює критеріїв визначення інформації, яка безпосередньо не віднесена до охоронюваної законом таємниці, але певним чином потенційно може сприяти встановленню відомостей, які загрожують національній безпеці, сприяти

ідентифікації військових і стратегічних об'єктів, а також підозрюваних та обвинувачених у кримінальних провадженнях за згаданими розділами Кримінального закону. Таке положення не відповідає принципу правової визначеності, а отже, і верховенству права.

Надання суддям можливості на власний розсуд визначати, яка інформація не буде оприлюднена у ЄДРСР, значно ускладнить для громадськості і журналістів ідентифікацію органів та осіб, причетних до вчинення кримінальних правопорушень, до корупційних діянь, зловживання владою та інших суспільно-резонансних злочинів. Тож під прикриттям «захисту національної безпеки» законопроект виводить правоохоронну й судову систему з-під суспільного моніторингу та контролю. Також таке повноваження судів є необмеженим через відсутність у законопроекті механізму оскарження обмежень інформації у ЄДРСР. Приховування інформації із судових рішень від громадськості й неможливість оскарження такого обмеження інформації прогнозовано призведе до збільшення зловживань владою і корупції в Україні. Зокрема, судді зможуть легально приховувати в реєстрі рішення у «суспільно чутливих» справах не лише у зазначених у пункті 2.1 категоріях, а й, наприклад, про водіння авто у нетверезому стані (зокрема, представниками влади), у власних інтересах — щоби приховати порушення закону й прав людини та уникнути відповідальності. Так суддя [Наталія Чередніченко](#) приховувала свої незаконні рішення проти активістів Майдану для збереження посади й уникнення люстрації, що їй вдалося.

На обґрунтування цього автори законопроекту зазначають у пояснювальній [записці](#): *«Інформація, яка стосується дислокації військових частин, місць несення військової служби є державною таємницею відповідно до Закону України “Про державну таємницю” та Зводу відомостей, що становлять державну таємницю. У той же час, інформація, яка потенційно може сприяти ідентифікації (у той чи інший спосіб) і встановленню таких відомостей, до державної таємниці безпосередньо не віднесена, а отже, відсутні й підстави для проведення закритого судового розгляду по тих справах, де така інформація може фігурувати. При цьому в кожному окремому випадку чітко визначити, чи можуть ті чи інші дані сприяти розголошенню відомостей, які становлять державну таємницю, на законодавчому рівні складно. За таких обставин, доцільно під час воєнного стану надати суду право самостійно визначати, яка інформація не може опубліковуватися з мотивів безпеки, передбачивши загальні принципи якими суд має керуватися реалізуючи відповідні дискреційні повноваження».* Крім нерозуміння самими авторами законопроекту того, яка інформація все ж має бути прихованою (а тому дозволяють приховати будь-яку), вони не розглядають можливості внесення змін до спеціального законодавства — Закону України «Про державну таємницю», а також до Зводу відомостей, що становлять державну таємницю. Утім, вносити таку інформацію туди може бути недоцільно лише з однієї причини: ці дані загальновідомі, це вже зазначалося у пункті 1.2.

Отже, у такому вигляді законопроект порушує статтю 34 Конституції України, принцип гласності й відкритості судового провадження процесуального законодавства, а також наявну процедуру обмеження права на інформацію в національному законодавстві.

Висновки

Законопроект не вирішує поставлених завдань:

1. постійно змінюється перелік інформації, яка підлягає приховуванню, а також її доступність у мережі;
2. законопроект ускладнює доступ до інформації про дії й рішення органів влади не ворогові — РФ, а громадськості, правозахисникам, журналістам, а також представниками юридичної професії;
3. він обмежує доступ не лише на час воєнного стану, а назавжди.

Це призведе до негативних наслідків:

1. допомагатиме уникати справедливого покарання обвинуваченим у злочинах проти основ національної безпеки;
2. сприятиме приховуванню корупції, обмежить інструменти протидії громадськості;
3. унеможливить вивчення практики судів для вдосконалення законодавства, зокрема для його узгодження з нормами міжнародного права;
4. сприятиме порушенню прав людини;
5. обмежить можливості роботи й розвитку адвокатури і юридичної науки в Україні;
6. значно обмежить допомогу органам публічної влади експертами з громадських і правозахисних організацій, чим зокрема знизить спроможності уряду виконувати свої функції;
7. створить додаткову можливість приховування інформації в ЄДРСР судьями, це ґрунтуватиметься цілковито на бажанні судді, на відміну від процедури закритого судового засідання;
8. узаконить незаконну практику ДСА, що триває, щодо приховування рішень в ЄДРСР.

Отже, ухвалення законопроекту 7033-д у частині внесення змін до статей 7 та 11 Закону України «Про доступ до судових рішень» несе загрозу для демократії і прав людини. Доцільність ухвалення такого законопроекту і обмеження доступу до рішень в ЄДРСР є необґрунтованим і непропорційним.

Центр прав людини ZMINA

Фундація DEJURE

Харківський антикорупційний центр

Правозахисний центр «Принцип»

Червень 2024